

Sinteza rapoartelor de cercetare

ÎNVĂȚAREA LA LOCUL DE MUNCĂ ȘI
EDUCAȚIA PENTRU SUSTENABILITATE ÎN
ȘCOLILE AGRICOLE DIN REPUBLICA
MOLDOVA – PERSPECTIVA ELEVILOR, A
PARTENERILOR DE PRACTICĂ ȘI A
INSTITUȚIILOR DE ÎNVĂȚĂMÂNT

1. Învățământul preuniversitar agricol în Republica Moldova. Elemente de context

În Republica Moldova, învățământul profesional și tehnic oferă posibilitatea de a efectua studii în trei tipuri de instituții: școli profesionale, colegii și centre de excelență.

În anul școlar 2022-2023, în țară existau 90 de instituții ÎPT: 41 de școli profesionale, 36 de colegii și 13 centre de excelență. Dintre acestea, 83 de instituții erau instituții publice (41 de școli profesionale, 30 de colegii și 12 centre de excelență), iar restul private.[1]

Conform legislației, școlile profesionale sunt instituții de învățământ unde elevii învață după gimnaziu, liceu, sau școală de cultură generală, timp de doi-trei ani și obțin o meserie și certificat de calificare. În colegii, elevii învață după gimnaziu sau liceu de la doi la patru sau cinci ani, în funcție de profil, și obțin o diplomă de specialitate. Centrele de Excelență sunt instituții de învățământ care, pe lângă școlarizare, oferă programe combinate de formare profesională și contribuie, totodată, la dezvoltarea capacităților sistemului de învățământ profesional tehnic de profil, inclusiv relația cu sectorul economic din domeniul în care școlarizează.

Un segment important al ÎPT din Republica Moldova îl reprezintă cel dedicat formării în domeniul agricol. Agricultură este unul dintre sectoarele economice de bază în Republica Moldova, reprezentând 11-14 % din PIB-ul țării. Conform Strategiei Naționale de Dezvoltare Agricolă și Rurală 2023-2030, sectorul agricol este unul din cei mai importanți angajatori, asigurând cu locuri de muncă cca. 21% din populația activă din țară. În același timp, Strategia identifică ca și imediment în dezvoltarea agricolă și rurală asigurarea forței de muncă calificate în acest domeniu, precum și neadaptarea sistemului de educație-cercetare-inovare și consultanță în agricultură la realitățile curente.

Învățământul profesional și tehnic agricol din republica Moldova reunește șase colegii agricole, două centre de excelență și 14 școli profesionale. În cadrul acestor școli pregătirea practică reprezintă o componentă obligatorie a procesului de formare profesională, iar aceasta poate avea loc în cadrul școlilor - organizată în ore săptămânale (în ateliere, laboratoare, unități de producție, fabrici, sere etc - sau în afara școlii prin stagii de practică la agenți economici, pe parcursul mai multor săptămâni. Durata stagiilor este reglementată prin planul cadru și planul de învățământ pentru fiecare calificare, iar instituțiile de învățământ sunt responsabile de planificarea, organizarea și desfășurarea stagiilor de practică în producție a elevilor. În cazul învățământului dual elevii petrec doar 20%-30% din timpul de învățare în școală, fiind instruiți de către agenții economici în restul timpului.

[1]OECD (2023), "Enhancing the evaluation of VET programmes and institutions in the Republic of Moldova", OECD Education Policy Perspectives, No. 79, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/8f90a4c6-en>

2. Metodologia de cercetare

Raportul de față sintetizează o serie de cercetări care investighează stadiul actual al practicii de specialitate și al învățământului dual în școlile agricole din Moldova, având ca scop identificarea și îmbunătățirea practicilor actuale și a instrumentelor utilizate în implementarea învățării practice și a agriculturii durabile.

Astfel, metodologia cercetărilor realizate în cadrul proiectului FARMKEEN, cuprinde realizarea a trei studii, două calitative și un studiu cantitativ, fiecare cu obiective de cercetare și tehnici de colectare a datelor specifice. Rapoartele s-au concentrat pe descrierea experiențelor operatorilor economici, ale elevilor și ale directorilor de instituții de învățământ agricol în ceea ce privește stadiile de practică și educația pentru sustenabilitate în agricultură, dar au colectat și date factuale despre aceste instituții de învățământ.

2.1 Studiul privind experiențele operatorilor economici în ceea ce privește parteneriatele de practică

Această cercetare a avut ca scop înțelegerea relației dintre instituțiile de învățământ agricol și partenerii de practică, explorând motivația companiilor, provocările întâmpinate și integrarea sustenabilității în activitățile agricole. Studiul a fost realizat prin interviuri în profunzime cu zece operatori economici, dintre care șapte erau parteneri de practică existenți și trei erau potențiali colaboratori. Interviurile au fost desfășurate online, pe platforma Zoom, fiecare având o durată de aproximativ o oră. Structura interviurilor a urmărit mai multe dimensiuni, cum ar fi motivațiile de colaborare, selecția mentorilor de practică, provocările și oportunitățile stagiilor de practică, monitorizarea și evaluarea performanței elevilor și implementarea metodelor sustenabile în stragiile de practică și în agricultură în general.

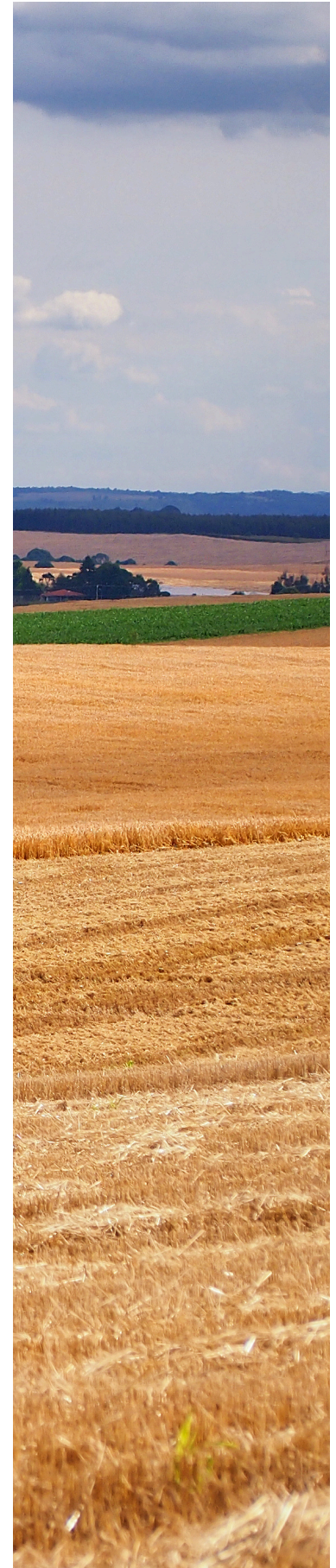

2.2 Studiul privind experiențele elevilor din învățământul agricol în stagiile de practică

Această cercetare s-a concentrat pe experiențele de practică ale elevilor, colectând date prin intermediul a patru focus-grupuri care au implicat 45 de elevi din două instituții agricole: Centrul de Excelență în Horticultură și Tehnologii Agricole din Țaul și Școala Profesională Bubuieci. Obiectivele principale au inclus explorarea modalităților de repartizare la partenerii de practică, evaluarea sprijinului oferit de conducătorii de practică și legătura dintre teoria învățată și practica agricolă. De asemenea, focus-grupurile au analizat gradul de satisfacție al elevilor, provocările întâlnite și nivelul de interes pentru a activa în domeniul agricol. Focus-grupurile au fost realizate online și au durat aproximativ o oră.

2.3 Studiul privind experiențele instituțiilor de învățământ agricol în relația cu operatorii economici și organizarea stagiilor de practică

Cercetarea destinată directorilor de școli agricole a avut drept scop evaluarea provocărilor și oportunităților în organizarea de experiențe de învățare practică pentru elevi, precum și măsura în care curriculum-ul cuprinde aspecte legate de sustenabilitate în agricultură. Studiul a cuprins 17 instituții de învățământ și a colectat date despre numărul de elevi, specializările acestora, infrastructura disponibilă, relațiile cu operatorii economici în privința organizării stagiilor de practică, implicarea acestora în definirea conținuturilor educaționale de practică, dar și a celor legate de sustenabilitate în agricultură. Un accent important a fost pus pe identificarea nevoilor viitoare de resurse pentru susținerea învățământului dual și analiza integrării sustenabilității în curriculum. Această cercetare cantitativă s-a realizat tot în format online, printr-un chestionar structurat.

3. Principalele rezultate

Conform declarațiilor reprezentanților școlilor agricole, învățarea practică în afara școlii reprezintă o experiență importantă pentru viitorii profesioniști în agricultură în Republica Moldova. Cu toate acestea, nu toate instituțiile de învățământ reușesc să asigure experiențe de practică la agenți economici: elevii din doar trei școli fac practică numai la operatorii economici, în timp ce în restul de 14 școli o parte din elevi fac practică numai în instituția de învățământ, o parte doar la operatorii economici, iar restul fac practică și în instituția de învățământ, și la operatorii economici. De asemenea, 13 din cele 17 instituții respondente organizează vizite de studiu în ferme și firme agro-industriale. 8 școli din totalul de 17 au declarat că au clase de învățământ dual, cu 229 de copii înscriși și alte două clase preconizate pentru anul școlar 2024-2025. Numărul operatorilor economici implicați în învățământul dual se ridică la 37, conform declarațiilor reprezentanților școlilor.

Inițierea și organizarea stagiilor de practică

În cele mai multe cazuri, partenerii de practică sunt identificați de către elevi în rândul fermelor/firmelor din localitățile lor de domiciliu - 14 din 17 școli menționează acest lucru. În plus, școlile mai construiesc relații de învățare la locul de muncă prin organizarea de evenimente în școală, la care participă reprezentanți ai comunității, foști absolvenți ai instituției care activează în agricultură. Mai există și cazuri în care agentul economic inițiază conversația pe marginea practicii cu școala, însă acestea sunt mai rare.

Motivația agenților economici de a se implica în parteneriate de practică și în definirea curriculum-ului

Motivele deciziei operatorilor economici de a deveni parteneri de practică sunt de obicei un mix între nevoi pragmatice ce țin de managementul firmei (asigurarea forței de muncă) și pasiunea pentru agricultură, nevoia de a duce mai departe această meserie. Deși cei mai mulți operatori economici intervievați au fost abordați de școlile agricole pentru a deveni parteneri de practică, și nu invers, după decizie au investit timp și resurse pentru ca această activitate să fie una care să aibă beneficii pentru ambele părți implicate – compania și școala, prin elevii prezenți în stagii.

O parte din operatorii economici speră că, prin acceptarea elevilor la practică, să reușească să recruteze viitori angajați, dar acest lucru este rar un succes. Din răspunsurile celor intervievați, puțini elevi își doresc o angajare ulterioară în agricultură. Cei pasionați de obicei au o afacere în familie și sunt orientați să crească acea afacere, dar cea mai mare parte dintre elevi doresc ca după absolvire să își caute loc de muncă în alte domenii de activitate. Alți operatori economici văd implicarea în stagiile de practică ca pe o datorie civică, de a ajuta această ramură să se dezvolte.

În același timp cercetarea relevă faptul că fermele mici nu pot asigura un tutore responsabil cu procesul de învățare al elevilor și, atunci când pot totuși, angajatul respectiv de cele mai multe ori nu are competențele pedagogice de care ar avea nevoie. Operatorii economici care refuză să fie parteneri de practică cel mai des menționează, conform declarațiilor instituțiilor de învățământ, că nu au personal format care să ocupe rolul de maestru (coordonator) de practică. Din interviuri reiese totuși și o soluție la această problemă, menționată de 4 din 10 operatori economici intervievați: angajarea unui profesor de la școală pe perioadă determinată pentru a supraveghea elevii.

Însă aspectul de care sunt cel mai puțin mulțumite școlile agricole, conform cercetării, este legat de implicarea operatorilor economici în definirea curriculum-ului de practică. De cealaltă parte agenții economici intervievați au declarat că se implică în această activitate și că sunt dornici să contribuie la îmbunătățirea curriculumului, specificând totuși că ar dori ca discuțiile să înceapă cu un an înainte de începerea stagiului de practică sau într-o perioadă mai puțin aglomerată din perspectiva muncilor agricole, astfel încât să poată să aloce suficient timp și resurse pentru a se implica eficient.

Finanțarea costurilor practicii în fermă/firmă reală

În general, cazarea, masa și transportul în timpul stagiilor de practică sunt asigurate de înșiși elevii participanți, iar aspectele ce țin de protecția muncii de către operatorii economici. Agenții economici implicați în practică nu beneficiază de facilități fiscale sau alte forme de sprijin pentru organizarea stagiilor în întreprindere. Doar cei angrenați în învățământul dual pot accesa scutiri de taxe pentru cheltuielile efectuate în scopul implementării proceselor de învățare în întreprindere, însă reprezentanții firmelor intervievați în cadrul cercetării au declarat că birocrația pe care o implică astfel de facilități este descurajantă și preferă să se lipsească de ele. Majoritatea agenților economici respondenți nu pot asigura cazarea, masa și transportul pentru elevi, astfel încât aceștia ajung să facă practică doar la agenții economici din proximitatea școlilor chiar dacă ar exista operatori economici potriviți pentru specificul calificărilor lor dispuși să colaboreze (chiar și pentru vizite de studiu doar), însă aflați la o distanță mai mare de instituțiile de învățământ. Bursele elevilor sunt de obicei asigurate de instituțiile de învățământ, pe când unele aspecte precum transportul profesorilor pentru a monitoriza practica nu sunt asigurate de nimeni.

Operatorii economici care au acceptat să fie parteneri în învățământul dual spun că, deși birocrația excesivă pe care o au de parcurs ar fi putut să îi descurajeze, acum văd avantajele acestui tip de practică. Faptul că elevii sunt prezenți tot timpul anului în ferme, face ca ei să nu rateze etape importante din procesul agricol, învățarea să fie una de calitate, iar elevii să fie mai pregătiți pentru a accesa piața muncii.

Din declarațiile operatorilor economici, remunerarea elevilor în dual îi face pe aceștia mult mai responsabili, iar operatorul economic poate să ceară participanților la practică aceeași seriozitate ca și celorlalți lucrători, ceea ce micșorează potențialele tensiuni din echipă. De asemenea, operatorii economici văd în învățământul dual posibilitatea de a forma tineri angajați conform propriilor nevoi și cerințe, asigurând astfel o potrivire optimă a competențelor cu cerințele specifice poziției în firmă.

Evaluarea și asigurarea calității stagiilor de practică

Materialele educaționale și instrumentele de asigurare a calității activității practice destinate organizării, monitorizării și evaluării practicii sunt elaborate de către școli, pornind de la planul cadru pentru fiecare calificare. Astfel, caracterul lor este foarte variat, în funcție de deciziile luate la nivelul școlii cu privire la aceste aspecte. Unele școli au dezvoltat ghiduri pentru angajatori, chestionare pentru monitorizare, caietul sau agenda elevului, sau alte instrumente pentru asigurarea calității practicii. Însă modul în care practica este monitorizată și evaluată, respectiv materialele aflate la dispoziția elevilor și profesorilor, diferă de la o instituție la alta.

Chiar dacă la nivel teoretic evaluarea elevilor trebuie să fie realizată obiectiv, dar într-o manieră constructivă, luând în considerare performanța reală a elevilor în timpul practicii, în realitate lucrurile nu se desfășoară conform teoriei, mulți operatori economici preferând să îi evalueze pozitiv pe toți elevii, indiferent de prestația lor.

Pe de altă parte, cercetarea relevă faptul că, de multe ori, operatorii economici sunt nemulțumiți de calitatea teoriei pe care o știu elevii atunci când vin la practică, fapt ce îl atribuie mai degrabă nivelului de pregătire al profesorilor și al manualelor de școală.

Integrarea conceptelor și experiențelor legate de agricultura sustenabilă în experiențele practice

Dintre toate aspectele învățării la locul de muncă abordate în cercetare cu instituțiile de învățământ expunerea elevilor în cadrul stagiilor de practică la noțiuni, abordări și practici de agricultură sustenabilă reprezintă palierul de care reprezentanții școlilor sunt cel mai puțin mulțumiți. Din declarațiile instituțiilor de învățământ, conținuturile legate de agricultura ecologică au fost incluse într-o mică măsură programele educaționale ale școlilor, cu atât mai puțin în programa practicii.

Operatorii economici intervievați au declarat că, pe cât posibil, discută cu elevii despre practici legate de sustenabilitate, cum ar fi rotația culturilor, compostare, utilizarea eficientă a resurselor, protecția biodiversității, utilizarea îngrășămintelor naturale și gestionarea integrată a dăunătorilor etc. Unii parteneri de practică au reușit să împărtășească cu elevii informații cu privire la utilizarea tehnologiilor moderne care sprijină sustenabilitatea, dar nu toți operatorii economici intervievați implementează practici în acest sens.

Deși agenții economici recunosc faptul că se fac eforturi de a introduce module de agricultură ecologică în programele de studiu, aceștia consideră că nu reușesc să ofere o pregătire adaptată realităților actuale. În agricultura ecologică, metodele și informațiile se schimbă rapid în funcție de cerințele pieței, prețuri și condiții climatice, iar aceste aspecte nu sunt reflectate suficient în materialele de studiu tradiționale, care sunt învechite. Ei consideră că profesorii, în loc să se bazeze pe manuale, ar trebui să integreze în predare cele mai recente studii de caz și descoperiri științifice.

4. Concluzii

Astfel, rezultatele celor trei cercetări cu privire la învățarea la locul de muncă și educația pentru sustenabilitate în instituțiile de învățământ profesional și tehnic agricole din Republica Moldova – din perspectiva elevilor, a partenerilor de practică și a instituțiilor de învățământ – conduc către concluzia că ÎPT agricol are nevoie de politici publice care să ofere sprijin suplimentar atât școlilor, cât și agenților economici, pentru a oferi elevilor experiențe de învățare practică suficiente din punct de vedere cantitativ, dar mai ales relevante și de calitate.

Chiar dacă școlile agricole au avut posibilitatea, prin intermediul proiectelor diversilor donatori internaționali în agricultura Moldovei, să-și modernizeze într-o anumită măsură baza tehnico-materială, să își doteze cu utilaje și echipamente noi laboratoarele și atelierele, este adesea dificil ca ele să țină pasul cu piața muncii și să ofere elevilor o experiență completă de învățare care să fie echivalentă cu învățarea la locul de muncă prin parteneriate cu firme reale. Cu siguranță investițiile în infrastructura fizică și educațională a ÎPT sunt necesare în continuare, însă ambele dimensiuni ale învățării practice sunt indispensabile unei pregătiri profesionale de calitate în agricultură și trebuie văzute ca fiind complementare.

Elevii cuprinși în cercetarea din cadrul proiectului Farmkeen recunosc că experiența practică le schimbă de cele mai multe ori perspectiva, fiind vorba de tehnologie de ultimă generație, dar și înțelegerea aspectelor legate de antreprenoriat în agricultură. Atât aceștia, cât și partenerii de practică reclamă existența unor discrepanțe între teoria predată și aplicabilitatea în domeniu.

Insuficienta finanțare a costurilor directe de practică (cazare, masă, transport, echipamente, materiale, burse) face ca majoritatea stagiilor în fermă/firmă reală să aibă loc strict în proximitatea școlilor, iar organizarea acestora să eludeze anumiți pași importanți pentru asigurarea calității experienței (ex. coordonarea elevilor de către responsabili de practică formați pedagogic, deplasarea profesorului coordonator pentru a monitoriza practica etc).

Școlile întâmpină dificultăți în menținerea parteneriatelor, atât din cauza lipsei de resurse financiare și umane, cât și datorită faptului că agenții economici nu dispun de motivație și sprijin financiar pentru a se implica mai mult în formarea elevilor. Școlile mențin relația cu agenții economici în funcție de posibilitățile proprii și de oportunități, utilizează propriile pârghii de acțiune și compensează prin invitarea acestora cu diferite ocazii în cadrul școlii, prin integrarea lor în procesele de decizie, sau prin diferite metode de a-și manifesta aprecierea pentru efortul lor.

În afară de finanțarea costurilor de practică este nevoie de mai multă claritate cu privire la rolurile și responsabilitățile tuturor părților implicate, pentru a îmbunătăți calitatea formării.

În plus nu doar facilitățile fiscale ar motiva agenții economici să se implice în procesul de învățare la locul de muncă. Instituțiile de învățământ trebuie să reprezinte parteneri solizi și indispensabili ai agenților economici, iar acest lucru poate fi realizat prin sprijinirea acestora să fie atractive pentru agribusiness, prin programe educaționale aliniate la piața muncii și curricula actuală, digitalizare, cadre didactice la curent cu ultimele evoluții și tehnologii din domeniu, instrumente educaționale pentru companii și, nu în ultimul rând, campanii eficiente de promovare.

În acest sens este necesară motivarea și implicarea agenților economici în orientarea profesională începând din gimnaziu și implicarea acestora în elaborarea curriculum-ului pentru disciplinele de specialitate și în cel de practică, pentru a asigura potrivirea între calendare, dar și relevanța activităților de învățare practică.

Mai mult, politicile publice trebuie să aibă în vedere, în afară de costurile practicii și curriculum-ul, un alt element foarte important: resursa umană implicată. Un program național țintit pentru formarea maiștrilor și ai coordonatorilor de practică din ferme/firme agroindustriale ar sprijini substanțial constituirea de noi parteneriate de practică și învățământ dual în agricultură.

De asemenea, pentru a stimula implicarea operatorilor economici în programele de învățământ dual, este esențială reducerea birocrăției, astfel încât aceștia să poată beneficia mai ușor de avantajele acestui sistem.

Nu în ultimul rând, este necesară o mai rapidă și bună integrare a conceptelor și abordărilor legate de agricultura sustenabilă atât în curriculum-ul general al programelor educaționale agricole, dar și în experiențele practice în fermă/firmă reală ale elevilor, fără de care aceștia nu vor putea deveni viitori fermieri de succes, în contextul accelerării schimbărilor climatice și a multiplelor provocări cu care se confruntă agricultorii.

Mulțumim

WWW.CRPE.RO